

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

●● Feiten en cijfers

● Hoeveel daklozen zijn er in België?

In België bestaan geen enkele officiële cijfers i.v.m. het aantal daklozen, enkel schattingen van organisaties.

Toelichting:

Het aantal daklozen in **België** wordt volgens [FEANTSA](#) geschat op 17.000 mensen (2003). Deze cijfers moeten echter met de nodige omzichtigheid gehanteerd worden aangezien er in België (net zoals in de rest van Europa) geen enkele officiële telling van het aantal daklozen bestaat. Eén van de belangrijkste problemen in dit verband is het feit dat dakloosheid verschillende verschijningsvormen kent en moeilijk kan gedefinieerd worden. Bovendien is het moeilijk de daklozen te bereiken. Dit heeft tot gevolg dat de beschikbare cijfers ofwel schattingen zijn, ofwel enkel betrekking hebben op het aantal bereikte daklozen via de opvang. Alhoewel men hierdoor een eerste beeld van de groep van daklozen krijgt, moet men zich er steeds van bewust zijn dat het werkelijke aantal daklozen hoger ligt, aangezien de daklozen die niet door de opvangvoorzieningen worden bereikt niet meegeteld worden.

In **Wallonië** zijn weinig cijfers over daklozen beschikbaar. Volgens De Decker, Pascal (2004), [Belgium National report 2004 for the European Observatory on Homelessness: statistical update](#) zouden ongeveer 5000 personen dakloos zijn. Het Institut wallon de l'évaluation de la prospective et de la statistique ([IWEPS](#), 2007) verwijst naar een jaarlijkse telling van daklozen die hulp of een referentieadres hebben gevraagd aan het OCMW. Deze cijfers kunnen maar moeilijk worden geïnterpreteerd, gezien het reële risico op dubbeltellingen. Het gaat bovendien om een onderschatting gezien niet alle daklozen een beroep doen op een OCMW. Tabel 8a geeft het aantal dakloze huishoudens in 2005 na tussenkomst van het OCMW.

Tabel 8a: Dakloze huishoudens die door het OCMW begeleid worden, Wallonië, absolute cijfers, 2005

Geholpen dakloze huishoudens	Huishoudens geplaatst in opvangtehuizen	Huishoudens geplaatst in transithuizen	Permanente campingbewoners	Uithuiszettingen met tussenkomst van het OCMW tot gevolg	Begunstigden van de installatiepremie	Huisvesting aangevraagd bij het OCMW	Huisvesting verkregen door het OCMW
1050	656	440	1020	1107	1415	264	70

bron: [IWEPS \(2007\)](#), Rapport sur la cohésion sociale en région wallonne. Volet statistique, p.122-123.

In **Brussel** organiseerde tijdens de nacht van 19 november 2008 het Steunpunt thuislozen La Strada een dak-en thuislozentelling. 1.771 "telbare" daklozen werden geteld in het Brussels Gewest. Het betreft echter een bijzonder heterogene groep die geconfronteerd wordt met zeer verschillende realiteiten: 262 personen brachten de nacht daadwerkelijk op de straat door, 60 personen vonden onderdak in een kraakpand, 216 personen verbleven in gebouwen die ze bezetten na onderhandelingen met de eigenaars. 839 personen verbleven in erkende onthaaltehuizen, minstens 165 mensen brachten de nacht door in onthaaltehuizen die niet (als dusdanig) erkend zijn door de overheid. 173 mensen vonden onderdak in de nachtopvang, 49 in crisisopvang. Naast deze 1.771 daklozen vonden nog eens 995 mensen een oplossing in een transitwoning of in diensten begeleid wonen. (bron: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2010), [Thuisloos in Brussel, Brussels armoederapport 2010](#), Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 9). In 2010 organiseerde La Strada een nieuwe telling. De gegevens zijn nog niet beschikbaar.

In **Vlaanderen** gebeurt er een registratie van de dak-en thuislozen die opgevangen worden in de autonome Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) die ook vaak mensen moeten weigeren wegens de beperkte opvangcapaciteit. Het gebruikte Tellus registratiesysteem geeft een systematisch overzicht van de cliënten, hun problemen en begeleiding. De meest recent beschikbare cijfers zijn deze van 2007. In 2007 werden 10.316 cliënten begeleid in de thuislozenzorg van de centra. Het aantal geholpen cliënten blijft de voorbije jaren constant. Dit is geen indicatie van de evolutie van de problematiek, maar het geeft veeleer de opvangcapaciteit weer.

Volgens een [onderzoek naar de OCMW-hulpverlening aan dak-en thuislozen](#), uitgevoerd door het OASeS-centrum van de Universiteit Antwerpen en het Institut des Sciences Humaines et Sociales van de Luikse universiteit in opdracht voor de federale dienst Maatschappelijke Integratie (POD MI) (2010, p. 79-80) zijn er per 10.000 inwoners in Wallonië gemiddeld

dubbel zoveel daklozen als in Vlaanderen (namelijk 25 tegenover 12). Het Brusselse Gewest heeft het hoogste gemiddelde, met 30 daklozen per 10.000 inwoners. Wat de evolutie van het aantal daklozen betreft, zijn er meer Vlaamse OCMW's die vinden dat het aantal daklozen gedurende de voorbije jaren is gestegen; meer Waalse en Brusselse OCWM's vinden dat het aantal daklozen gelijk is gebleven. Het aantal chronisch daklozen (personen die langer dan een jaar in deze situatie blijven) vertegenwoordigt 55% van het totaal aantal daklozendossiers beheerd door OCMW's in het Brusselse Gewest, dat is bijna de helft minder in Wallonië, met 28%, en het vermindert nog in Vlaanderen, met 16%.

De POD Maatschappelijke Integratie verschaft bepaalde gegevens, nl. cijfers over het aantal daklozen dat een **installatiepremie** krijgt en over het aantal daklozen dat van een aan 100% gesubsidieerd leefloon heeft genoten.

Een dakloze die een woonst vindt en hierdoor zijn hoedanigheid van dakloze verliest, heeft (eenmalig) recht op een installatiepremie. Vroeger konden enkel leefloongerechtigde daklozen hierop aanspraak maken. Sinds de tweede helft van 2004 komen ook daklozen met een vervangingsinkomen of een inkomen lager dan een grensbedrag (het leefloonbedrag, vermeerderd met 10%) in aanmerking. Vanaf 2005 is er dan ook een duidelijke toename in het aantal toegekende installatiepremies. In vergelijking met 2007 is er in 2008 een toename van 30%. Deze stijgende trend doet zich in elk gewest voor. (bron: Vranken Jan, Campaert Geert, Dierckx Danielle en Van Haarlem, An (red.) (2009), [Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2009](#), Leuven: Acco, p. 318-319)

Tabel 8b: Aantal daklozen aan wie een installatiepremie werd toegekend, België en gewesten, 2000, 2005-2008, absolute cijfers en percentages

	België		Vlaams Gewest		Waals Gewest		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	AC	%	AC	%	AC	%	AC	%
2000	1.735	100,0	479	27,6	1.026	59,1	230	13,3
2005	2.204	100,0	810	36,8	1.040	47,2	354	16,1
2006	2.174	100,0	773	35,6	1.014	46,6	387	17,8
2007	2.043	100,0	673	32,9	976	47,8	394	19,3
2008	2.652	100,0	943	35,6	1.162	43,8	547	20,6

bron: POD Maatschappelijke Integratie en berekeningen OASeS zoals opgenomen in Vranken Jan, Campaert Geert, De Boyser Katrien & Dierckx Danielle (red.) (2009), [Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2009](#), Leuven: Acco, p. 318.

De toelage van de federale Staat aan het OCMW bedraagt 100% van het bedrag van het **leefloon** gedurende de periode van ten hoogste één jaar, wanneer het wordt toegerekend aan een rechthebbende die zijn hoedanigheid van dakloze verliest. Sinds 1999 is een licht stijgende trend waar te nemen. Het aantal voormalig daklozen dat een leefloon bekommt, bedroeg in 2005 1,25 % van de totale leefloonpopulatie (bron: Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen belast met Interculturaliteit (2006), Algemene beleidsnota. Deel Maatschappelijke Integratie, p. 96).

Tabel 8c: Evolutie van het aantal daklozen dat van een aan 100% gesubsidieerd leefloon heeft genoten, België, 1999-2005

	Daklozen	% voormalig daklozen ten opzichte van de totale leefloonpopulatie
1999	227	0,28 %
2000	230	0,30 %
2001	253	0,36 %
2002	238	0,33 %
2003	587	0,72 %
2004	951	1,14 %
2005	1043	1,25 %

bron: Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen belast met Interculturaliteit (2006), Algemene beleidsnota. Deel Maatschappelijke Integratie, p. 96

De problematiek van dataverzameling over dak- en thuislozen in de landen van de Europese Unie wordt duidelijk beschreven in het rapport [Measurement of Homelessness at European Union Level](#) (2007). Het MPHASIS-project (Mutual Progress on Homelessness through Advancing and Strengthening Information Systems) kadert binnen dat proces en wil de informatiebanken op gewestelijk, nationaal en Europees niveau verbeteren. In België treedt het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA) op als nationale partner van dat project.

Het is interessant de **sociaal-demografische kenmerken** van daklozen te bekijken. Uit verschillende studies komt eenzelfde globaal beeld naar voren: vooral mannen met een gemiddelde leeftijd rond de 40 jaar (vooral tussen 31 en 45 jaar), laaggeschoold, alleenstaand en vaak langdurig thuisloos (meerdere jaren). Vrouwen maken een minderheid uit van de thuislozenpopulatie (bron: Van Regenmortel Tine, Demeyer Barbara, Vandenbempt Katrien & Van Damme Benediekt (2006), Zonder (t)huis: Sociale biografieën van thuislozen getoetst aan de institutionele en maatschappelijke realiteit, LannooCampus, Leuven, p. 39-42).

Het profiel van dak- en thuislozen in Vlaanderen veranderde in de voorbije twee decennia. Tabel 8d geeft een overzicht van een aantal socio-economische kenmerken van thuislozen voor de jaren 1982-2009. Methodologisch zijn de gegevens niet volledig vergelijkbaar: de eerste jaren (1982 en 2002) betreffen een surveyonderzoek, de recente jaren (2005-2009) zijn gebaseerd op cliëntregistratie. Het aandeel vrouwen is fors toegenomen: van 18% naar 39%. Ook het aandeel allochtonen neemt veel toe: van 9% naar 25%. Voor hun inkomen zijn thuislozen vooral afhankelijk van een socialezekerheidsuitkering (meer dan één op drie in 2009). Opvallend is dat het aandeel thuislozen dat gesteund wordt door het OCMW daalde van 28% naar 18% en dit terwijl hun tewerkstellingsgraad eveneens daalde (van 21% naar 12%).

Tabel 8d: Socio-economisch profiel van thuislozen (in %), 1982, 2002, 2005-2009, Vlaanderen

Kenmerk	1982	2002	2005	2006	2007	2008	2009
Vrouwen	18	33	36	37	33	38	39
< 30 jaar	50	41	51	51	52	48	48
30-50 jaar	31	40	34	38	34	35	35
> 50 jaar	19	17	13	13	14	17	18
allochtonen	9	15	30	31*	27	25	25
ongetrouwd	66	57	65	65	66	65	64
gescheiden	13	20	19	20	19	21	21
geen onderwijs of alleen lager onderwijs	44	24	31	30	30	28	28
lager secundair	30	36	51**	52**	23	22	21
tewerkstellingsgraad	21	21	11	15	12	13	12
belangrijkste inkomen uit arbeid	24	12	11	12	13	13	12
werkloosheidsuitkering	19	27	38	36***	37***	36	35
bijstand (OCMW)	28	27	17	18	18	18	18
schulden	25	60	-	-	-	-	-
inkomen gelijk of lager dan leefloon	-	-	54	52	54	33	32
geen inkomen****	-	-	29	29	29	24	26

* In 2004 gemeten volgens definitie ECM, minderhedendecreet; vanaf 2005 volgens "origine" gedefinieerd als "Eén van beide ouders of grootouders is geboren buiten België." Het gaat hier om een ruime definiëring.

** In de cliëntregistratie Tellus wordt geen onderscheid gemaakt tussen lager en secundair onderwijs; vanaf 2007 is dit wel het geval.

*** Alle sociaalezekerheidsuitkeringen met uitzondering van Tegemoetkoming voor Gehandicapten en Bijstand

**** Thuislozen zonder inkomen betreffen: kinderen die nog financieel afhankelijk zijn van hun ouder(s) (hun aandeel in de totale populatie bedraagt ongeveer 10%); personen, voornamelijk vrouwen, die economisch afhankelijk zijn van het inkomen van de partner,

bijvoorbeeld vrouwen zonder eigen inkomen die opgenomen worden in een vluchthuis; ten slotte, personen die effectief geen inkomen hebben en het grootste aandeel vormen in deze categorie.

bron: Tellus cliëntregistratieprogramma CAW's, Cliëntgegevens 2004, 2005, 2006 en 2007. Berchem, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk en Van Menxel, G., Lescrauwaet, D. & I. Parys (2003), zoals opgenomen in Vranken Jan, Campaert Geert, De Boyser Katrien & Dierckx Danielle (red.) (2009), Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2009, Leuven: Acco, p. 352; Tellus 2009, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk (30/8/2010)

Sterk in het oog springend is de problematische jeugd van veel daklozen: twee op drie thuislozen hebben een instellingsverleden. Dit is echter veel meer het geval voor mannen (74%) dan voor vrouwen (48%). Instellingen waar thuislozen het meest verbleven, zijn psychiatrische instellingen (34%), penitentiaire instellingen (33%) en instellingen voor bijzondere jeugdzorg (27%).

Tabel 8e: Aandeel thuislozen met instellingsverleden, 1982-2002 (in %) Vlaanderen

Instellingsverleden	Man		Vrouw		Totaal	
	1982	2002	1982	2002	1982	2002
Geen	27,3	26,3	39,0	51,9	29,5	34,1
Wel	72,7	73,7	61,1	48,1	70,5	65,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

bron: Van Menxel e.a. (2003), *Verbinding Verbroken*, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, p. 48

Tabel 8f: Instellingstypes waar thuislozen ooit verbleven, 1982-2002 (in %) Vlaanderen

Cluster instellingen	1982	2002
Jeugdinstanties	27,4	48,7
Psychiatrie	23,3	34,4
Strafinrichtingen	51,6	27,9
Therapeutische gemeenschap	4,2	14,1
Andere*	7,2	29,8*

* De categorie "Andere" omvat in 2002 in hoofdzaak residentiële opvang in het algemeen welzijnswerk en verder algemene ziekenhuizen.

bron: Van Menxel e.a. (2003), Verbinding Verbroken, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, p. 49

De meeste thuislozen zijn alleenstaand: 81% is ongehuwd, wettelijk gescheiden of weduw(e)(naar). Toch had 69% van de mannen en 91% van de vrouwen ooit een gezin. Eén op drie mannen en twee op drie vrouwen heeft kinderen. De meerderheid van de thuislozen heeft nooit kinderen gehad.

Tabel 8g: Burgerlijke staat naar geslacht, evolutie 1982-2002 (in%), Vlaanderen

Burgerlijke staat	man		vrouw		Totaal	
	1982	2002	1982	2002	1982	2002
Ongehuwd	66,5	63,9	65,7	43,0	66,0	57,2
Gehuwd (incl. feit. Gesch.)	16,0	11,1	24,8	33,7	18,0	18,6
Wettelijk gescheiden	14,3	22,2	7,6	16,9	13,0	20,4
Weduwe/-naar	3,2	2,8	1,9	5,6	3,0	3,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

bron: Van Menxel e.a. (2003), Verbinding Verbroken, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, p. 38

Tabel 8h: Samenlevingsvormen in het verleden naar geslacht, 2002 (in %), Vlaanderen

Samenlevingsvorm	Man	Vrouw	totaal
Gehuwd of gehuwd geweest	40,7	59,7	47,3
Samenwonend of ooit samengewoond	28,3	31,2	29,3
Nooit samengewoond met partner	31,0	9,1	23,4
totaal	100,0	100,0	100,0

bron: Van Menxel e.a. (2003), Verbinding Verbroken, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, p. 39

Tabel 8i: Thuislozen naar geslacht met eigen kinderen, 2002 (in %), Vlaanderen

Aantal kinderen	Man	Vrouw	Totaal
geen	66,7	31,0	54,8
1	9,2	18,4	12,3
2	12,6	25,3	16,9
3	8,0	11,5	9,2
4	1,7	4,6	2,7
5	1,1	5,7	2,7
6 en meer	0,6	3,4	1,5
totaal	100,0	100,0	100,0

bron: Van Menxel e.a. (2003), *Verbinding Verbroken*, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, p. 39

Met welke problemen kampen daklozen? Zowel in Vlaanderen als in Wallonië is het ontbreken van een betaalbare woonst het hoofdprobleem waarmee daklozen geconfronteerd worden, aldus een [onderzoek naar de OCWM-hulpverlening aan dak-en thuislozen](#) uitgevoerd door het OASeS-centrum van de Universiteit Antwerpen en het Institut des Sciences Humaines et Sociales (2010). Het gebrek aan voldoende inkomsten is het tweede belangrijkste probleem. De situatie van ontwrichte gezinnen wordt op de derde plaats vermeld in Wallonië en op de zesde plaats in Vlaanderen. Het ontbreken van een sociaal netwerk is ook een probleem dat in beide Gewesten vaak voorkomt. De problemen die in beide Gewesten het minst worden vastgesteld door OCMW's, zijn problemen met de fysieke gezondheid.

Het aandeel thuislozen met gezondheidsproblemen is nochtans zeer groot. Daklozen minimaliseren hun gezondheidsproblemen en lijken geen belang meer aan hun lichaam te hechten. Nochtans zijn alle studies het eens over de prevalentie van bepaalde gezondheidsaandoeningen bij daklozen in verhouding tot de algemene bevolking. Aandoeningen die regelmatig worden vermeld, zijn: verwondingen, tandproblemen, schurft, ademhalingsziekten en aandoeningen aan hart en longen, infectieziekten (voornamelijk HIV, tuberculose en hepatitis), psychische aandoeningen. Verslaving aan alcohol, tabak of drugs komt bij daklozen ook heel vaak voor. Daarnaast zijn er problemen als gevolg van een vroegtijdige aftakeling: een negatief zelfbeeld, een beperkt sociaal leven en het gevoel negatief te worden beoordeeld door de maatschappij. Deze vroegtijdige aftakeling, die meestal al is ingezet voor de persoon dakloos wordt, wordt nog bespoedigd door een verblijf

op straat of in een onthaalcentrum. Dergelijke situaties leiden tot onzekerheid en hebben een negatieve weerslag op de fysieke en mentale gezondheid. Vooral slaapgebrek is heel schadelijk voor de gezondheid. Slaapgebrek veroorzaakt psychische problemen. (bron: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2010), Verslag armoedebestrijding 2008-2009-Deel 2. [Naar een coherente aanpak in de strijd tegen dakloosheid en armoede](#), p.33-34)

Enkele cijfers: in Vlaanderen kampt 75% van de thuislozenpopulatie met gezondheidsproblemen. Merkwaardig is dat er geen verband lijkt te bestaan met de leeftijd en het geslacht van thuislozen. Er tekenen zich wel verschillen af met betrekking tot de aard van de problemen. Thuislozen kampen voornamelijk met psychische problemen. Dit geldt voor 73% van de jongeren onder de 21 jaar met gezondheidsproblemen en voor 58% van de 21-tot 50-jarigen. Meer mannen dan vrouwen hebben een fysieke kwaal, maar zes keer zoveel vrouwen lijden aan kanker.

Tabel 8j: Gezondheidsproblemen naar leeftijd, 2002 (in %), Vlaanderen

Leeftijd	Ja	Neen	Totaal
< 21	76,9	23,1	100,0
21-50	75,4	24,6	100,0
> 50	74,5	25,5	100,0
Totaal	75,4	24,6	100,0

bron: Van Menxel e.a. (2003), *Verbinding Verbroken*, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, p. 46

Tabel 8k: Gezondheidsproblemen naar geslacht, 2002 (in %), Vlaanderen

Geslacht	Ja	Neen	Totaal
Man	75,0	25,0	100,0
Vrouw	76,1	23,9	100,0
Totaal	75,4	24,6	100,0

bron: Van Menxel e.a. (2003), *Verbinding Verbroken*, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, p. 46

Tabel 8I: Aard van de gezondheidsproblemen naar leeftijd, 2002 (in %), Vlaanderen

Gezondheidsprobleem	Leeftijdscategorieën			
	-21	21-50	51 en meer	totaal
Fysieke handicap	7,7	10,9	16,4	11,7
Mentale handicap	8,0	16,6	18,5	16,2
Psychische problemen	73,1	57,8	45,3	56,8
Chronische ziekte	4,0	13,5	33,3	16,7
TBC	-	3,0	3,7	3,1
Kanker	-	1,7	9,3	3,2
AIDS/HIV	4,5	1,2	1,9	1,6
SOA	4,5	0,6	1,9	1,3
Andere	8,3	17,1	22,6	17,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

bron: Van Menxel e.a. (2003), *Verbinding Verbroken*, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, p. 47

Psychische stoornissen komen beduidend vaker voor bij daklozen dan bij de globale bevolking. Depressies, angststoornissen en verslaving (drank of andere drugs) zijn vaker aanwezig. Onderzoek bij thuislozen in Brussel (Philippot P. en Galand B. (2003), *Les personnes sans-abri en Belgique. Regards croisés des habitants de la rue, de l'opinion publique et des travailleurs sociaux*, Academia Press, Gent) bevestigt deze resultaten. Deze studie komt tot het besluit dat thuislozen reeds voor ze thuisloos werden te maken hadden met een groot aantal stresssituaties (bvb. verlies van werk, scheiding, ongeval, problemen met justitie, enz.). Deze gebeurtenissen vormen risicofactoren voor thuisloosheid. Opvallend zijn ook de zich voortdurend herhalende ervaringen van relatiebreuken in het leven van thuislozen: vanaf de kindertijd tot de volwassen leeftijd. Opmerkelijk is ook dat mannelijke en vrouwelijke thuislozen verschillende oorzaken aanduiden voor thuisloosheid. Mannen benadrukken in de eerste plaats materiële factoren (bvb. verlies van werk, financiële problemen), terwijl vrouwen in eerste instantie relatieproblemen benadrukken. Thuislozen bevraagd over hun verleden in het kader van een participatief onderzoek te Brussel, uitgevoerd door het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad tussen augustus 2009 en februari 2010 spreken van een "slechte start": soms ingewikkelde gezinssituaties, verstoting en verlating, leven in een instelling, schulden, geweld, mentale problemen, alcoholisme, huisvestingsmoeilijkheden en soms uithuiszettingen, een leven zonder toekomstperspectief. De situaties waarin thuislozen terechtkomen, worden vaak van

generatie op generatie doorgegeven. (bron: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2010), [Thuisloos in Brussel, Brussels armoederapport 2010](#), Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, p. 94)

Laatste aanpassing: 07/12/2010